

NUCUL ȘI NUCILE ÎN MENTALITATEA TRADIȚIONALĂ ROMÂNEASCĂ

Delia Anamaria RĂCHIȘAN

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Facultatea de Litere, Baia Mare

The walnut tree and the walnuts in the traditional Romanian mentality

Abstract: The paper aims to highlight the impact of the dendromorphic symbol – the walnut tree – on the traditional Romanian mentality. Synchronic analysis and interdisciplinary perspective (ethnology, linguistics, religion, mythology) underlines the malign connotation of the walnut tree (in its burrow dwells the devil, over the tree are dancing the pixies, those mythological creatures that can cripple the human being with a single glance) and the beneficial connotation of walnuts (fertility and fecundity functions in various contexts: at wedding, winter holidays, etc.). The walnut tree and the walnuts are analyzed on several levels: on a symbolic level, in interaction with ritual praxis, in relation with certain folkloric categories - proverbs, riddles, fairy tales. The walnut tree and the walnuts reveal the complexity, the impact of these symbols on the peasants living in the ontological universe of the Romanian village.

Keywords: *walnut tree, walnut, traditional society, beneficent-maleficent dichotomy.*

1. Introducere

Nucul (*Juglans regia* L., fam. *Juglandaceae*) a fost introdus în vestul și în nordul Europei din vremea romanilor. În spațiul cultural românesc, nucul este considerat a fi un simbol dendromorf nefast. Aducem câteva argumente în acest sens care circulă în lumea satului românesc:

a_i Se crede că în scorbură nukului sălășluiește Necuratul.

a_{ii} Există convingerea că deasupra nukului și paltinului se prind în horă lelele, acele făpturi care au capacitatea de a poci oamenii.

La polul opus nukului este mărul (lat. *Malus domestica*, fam. *Rosaceae*). Mărul este asociat cu Pomul Cunoașterii Binelui și Răului, cu Adam care gustase din acel pom, cu Adam și Eva izgoniți din Rai. Tradiția apocrifă subliniază faptul că Mântuitorul Iisus Hristos a fost răstignit pe lemn de măr. Conform unei legende iudaice, Avraam avea obiceiul de a planta copaci peste tot unde cutreiera în lume pentru a răspândi credința. Un arbore plantat în Canaan când adăpostea credincioșii le făcea umbră cu crengile sale, iar când adăpostea necredincioșii își înălța ramurile înspre tărâile cerului și îi lăsa pradă soarelui arzător. Datorită strădaniei lui Avraam și acei oameni necredincioși, în cele din urmă, l-au primit pe Dumnezeu în sufletele lor: „Legenda copacului care vindecă ar putea fi o transpunere în

universul Vechiului Testament a simbolului tradiției creștine a lemnului crucii”¹. În mentalitatea oamenilor trăitori în universul ontologic al satului românesc, nucul este un simbol dendromorf aflat sub tutela malignului, iar mărul un pom aflat sub tutela beneficului. În mod paradoxal, atât fructele mărului (merele), cât și fructele nucului (nucile) sunt de bun augur, reprezintă un simbol al fertilității, al fecundității.

2. Nucul și nucile la nivel simbolic

Se crede că umbra nucului este dăunătoare ființei umane, simbolurilor fitomorfe, avimorfe și zoomorfe. În preajma nucului nu cresc plante, nici prea multă iarbă, iar omul și necuvântătoarele devin neliniștite. Nucul este considerat a fi un arbore demonic atât în spațiul cultural românesc, cât și în alte spații culturale: „După Talmud, fiecare cracă de nuc are nouă frunze și sub fiecare frunză se ascunde un demon. Și în aria noastră culturală, nucul nu se plantează în curte, deoarece sub nuc nu crește nimic altceva și mai există credința că cel care va planta un nuc va muri în momentul în care grosimea tulpinii sale atinge pe cea a grumazului omului”².

Nucile pot fi corelate cu spiritualitatea. Se crede că în interiorul nucii este cuiul Mântuitorului Iisus Hristos. Coaja, învelișul și interiorul nucii au o anumită semnificație: „Învelișul este carnea lui Hristos, cu gustul amar al patimilor, coaja este lemnul crucii, iar interiorul este miezul dulce al revelației divine, care hrănește lumina și o răspândește cu ajutorul uleiului din el”³.

În spațiul cultural grecesc, nucul are o funcție oraculară: „Exista un cult al zeiței Artemis Caryatis, care a fost iubită de Dionysos, zeiță înzestrată cu darul clarviziunii și preschimbată în nuc cu roade bogate”⁴.

Atât nucul, cât și nucile au un rol important pentru oamenii din societatea tradițională românească.

3. Nucul, nucile și praxis-ul ritualic

Nucile devin un simbol al fecundității. De exemplu, în spațiul cultural românesc, mireasa când intra în biserică avea asupra ei atâtea nuci câți copii dorea să aibă. Și în alte spații culturale, nucile erau corelate cu nunta: „Simbolistica sensului secundar cu conotație sexuală este rezultatul obiceiului de a oferi ca dar de nuntă nuci și al obiceiului amintit de Sextus

---

¹Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. 1, București, Editura Saeculum I.O., 2002, p. 32.

²Ivan Evseev, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994, p. 117.

³Hans Biedermann, *Dicționar de simboluri*, vol. 1, ed. cit., p. 281.

⁴Jean Chevalier; Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, E-O, București, Editura Artemis, 1995, pp. 352.

Pompeius Festus (sec. 2 d. Hr.) de a arunca asupra noilor căsătoriți cu nuci”⁵. În prezent se aruncă boabe de grâu, orz, orez. În Franța, nucile sunt asociate cu copiii: „În Franța se spune că un an cu recoltă bogată de nuci prevestește binecuvântarea cu mulți copii”⁶.

Apa din prima scaldă a născutului, apa în care s-au scăldat fetele cu status premarital, la țară, se aruncă la trunchiul unui nuc sau al unui alt pom roditor. Fetele nu aruncă oriunde firele care rămân pe pieptene: „părul ce le rămâne la pîptănat îl vîră fetele în scorbura unui nuc”⁷.

În satele românești, nucile sunt un dar ritualic care se oferă colindătorilor, alături de mere, bucate tradiționale. În Țara Codrului, în loc de bradul împodobit cu globurile, betea și bomboane de brad, existau pomi de Crăciun⁸ de care se aninau nuci învelite în staniol. Enumerăm câțiva dintre pomii de care se acroșau nuci: pomul de scai cu nici, pomul de vâsc cu nuci, pomul cu „cocoși” [floricelile de porumb], boabe de fasole albă și nuci, pomul romboidal din paie de secară cu nuci, pomul pe lampă cu nuci (foto 1, 2, 3, 4). În acest context, nucile aveau, aidoma merelor, funcție de fertilitate. Nucile întrunesc această funcție și în alte spații culturale: „Nuca e simbol al fertilității și fecundității, uneori chiar universul întreg e privit ca o nucă (în Zohar). În această calitate, nucul (ca și alunul) participă la fertilitate și fecunditate”⁹.

Nucile, la nivel oniric, au o anumită semnificație: „a visa nuci poate însemna confruntarea cu o problemă dificil de rezolvat”¹⁰; „Dacă visezi că mănânci nuci înseamnă că vei fi influențat de o persoană dominatoare. Dacă visezi că spargi nuci înseamnă că vei reuși în ceea ce ți-ai propus. Orice vis în care apar nuci este semn al unei situații bune în materie de dragoste și bani. Nuc mare de-ți va apărea în vis, înseamnă că ai un protector care te ajută”¹¹.

4. Nucul, nucile și categoriile folclorice

Asociem nucul și nucile cu anumite categorii folclorice – cu proverbele, cu cimiliturile, cu basmele.

Enumerăm câteva proverbe despre nuci¹², pornind de la o anumită taxonomie:

⁵Hans Biedermann, *op. cit.*, p. 281.

⁶*Ibidem*.

⁷Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 118.

⁸Vezi detalii despre pomii de Crăciun din Țara Codrului la Delia-Anamaria Răchișan, în *Formulele magice și antropologia vîrstelor. Magia cuvîntului în Maramureș*, București, Editura Academiei Române, 2013, pp. 203-215.

⁹Ivan Evseev, *op. cit.*, p. 117.

¹⁰Hans Biedermann, *op. cit.*, p. 281.

¹¹<http://www.vise.ro/dictionar?q=nuci>, Accesare site: 13.11. 2018.

¹²<http://www.citatepedia.ro/index.php?q=nuci...&r=z>;

<http://www.citatepedia.ro/index.php?q=nuci+si+struguri&r=z> Accesare site: 13.11. 2018.

b) proverbe care exprimă un adevăr general:

- Nu poți sparge cu o piatră două nuci deodată.
- Clevețitorul e ca sacul cu nuci: cu cât îl scuturi mai mult, cu atât zornăie mai tare.
- Dumnezeu ne dă nuci, dar nu ni le sparge.
- O nucă nu sună singură în sac.

bii) proverbe care nu exprimă un adevăr general:

- La Crăciun se vede dacă-i bună nuca.
- Când nu vezi patruzeci de nuci la un loc, nu azvârli cu piatra.

biii) proverbe metaforice:

- Vorba bună prinde de el ca nuca de perete!

Menționăm câteva cimilituri despre nuci¹³: „Patru frați stau într-o casă/Și de ploaie nu le pasă!” (Miezul de nucă); „Toamna coaja îi pleznește,/Tot ce-i verde se jupește/Și rămâne cafenie,/Cine oare nu o știe?/De o crapi vezi patru frați/Între ei bine legați./Mulți buneii o fac cadou/În Ajun de Anul Nou./Eu te rog frumos, mămucă,/Fă-mi cadou și mie-o”...(Nucă).

Sesizăm jocul de-a limbajul, bazat pe eufonie, pe eufonie. Calitatea ghicitorilor constă „în valoarea metaforei și în efortul pe care îl cer pentru a fi dezlegate”¹⁴. Decodarea survine la nivelul textului, asocierile trebuie să fie imprevizibile.

Nucul și nucile, corelate cu basmele¹⁵ anunță un univers aflat sub tutela miraculosului.

Basmul *Pici, ramură din nuc*, antologat în colecția lui Dumitru Stăncescu redă povestea unei fete de împărat. Mezina familiei era invidiată de surorile ei pentru că le depășea în istețime și frumusețe. Într-o zi, cele două surori au îndemnat-o pe fata cea mică să bea apă dintr-o cană în care au băgat și un șerpișor. Fata a înghițit apa cu tot cu puiul de șarpe fără să își dea seama ce conținea apa. Șarpele a crescut în burta sa, iar împăratul crezând că este însărcinată a alungat-o de acasă. Un baci bătrân de la o stână a salvat-o. A încins-o cu o cingătoare peste brâu. A pus-o să stea aplecată peste o căldarea în care firbea laptele. Șarpele, simțind mirosul laptelui a ieșit din burta ei, a căzut în laptele fiert și s-a opărit. Pentru că a fost alungată pe nedrept de acasă, fiindcă burta ei se tot mărea din pricina șarpelui, fata și-a blestemat tatăl să îi crească din burtă un nuc și să se

---

¹³<http://www.povesti-pentru-copii.com/ghicitori-pentru-copii/ghicitoare-despre-nuca.html>, Accesare site: 13.11. 2018.

¹⁴ Pavel Ruxăndoiu, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2001, p. 394.

¹⁵ Vezi detalii despre nuc și în alte basme la Delia-Anamaria Răchișan, în *Formulele magice și antropologia vârstelor. Magia cuvântului în Maramureș*, București, Editura Academiei Române, 2013, pp. 216-218.

vindece doar când va substitui blestemul cu binecuvântarea: „până n-oi veni eu, să nu te tămăduiești!”¹⁶

După ce fata și-a iertat tatăl și a substituit blestemul cu binecuvântarea, nukul a încetat să mai crească.

În basmul omonim, eroul *Drăgan Cenușă* pleacă de acasă pentru a dobândi tinerețea fără bătrânețe și viața fără de moarte. Reîntorcându-se acasă, în locul casei părintești, găsește un nuc rupt pe jumătate, însă cu crengile de aur. Fiind bătrân și obosit de atâta căutare intră în scorbura nucului și se contopește cu acesta. *Drăgan Cenușă* nu moare, devine veșnic, renaște în fiecare anotimp sub o altă formă: „s-a băgat în nuc, și în nuc a rămas și în ziua de astăzi!”¹⁷ Sesizăm că între treptele ontice (copilărie, tinerețe, maturitate, bătrânețe) și anotimpuri (primăvară, vară, toamnă, iarnă) există o corespondență la nivel simbolic.

În basmul *Tri nuci* [*Trei nuci*]¹⁸, eroul capătă tot ceea ce își dorește, spărgând rând pe rând cele trei nuci – o turmă de oi, un car cu boi, o fată frumoasă. Acest lucru a fost posibil, deoarece eroul a preferat să aleagă nucile, nu galbenii oferii de către un moșneag.

Alteori, în basmul intitulat *Balaurul cu douăsprezece capete*, sacul cu nuci subliniază efectul nucilor asupra eroului care a greșit într-un fel sau altul și trebuie să fie sancționat. Țiganul care a furat este pedepsit. Din porunca împăratului se scot din grajd doi cai de coama căroră se leagă câte un picior de-al țiganului împreună cu câte un sac de nuci: „când caii o luară le fugă, fiecare în partea lui, făcură pe țigan bucățele, și unde cădea nuca, cădea și bucățița”¹⁹.

Categoriile folclorice (proverbe, ghicitori, basme) interacționează cu nukul și nucile, dezvăluind un univers unic.

5. Concluzii

Lucrarea evidențiază importanța nucului și a nucilor asupra oamenilor din mediul rural. Nukul și nucile devin punct de conjuncție între etnologie și mitologie. Practicile ritual-magice din lumea satului, perspectiva comparativ-analitică (nuc-măr), interacțiunea cu anumite categorii folclorice (basme, ghicitori, proverbe) și discipline (etnologie, lingvistică, mitologie, religie), analiza sincronică dezvăluie complexitatea acestor simboluri.

¹⁶ Dumitru Stăncescu, *Basmele românilor*, București, Colecția „Restituiri”, 2002, prefață conf. univ.dr. Al. Dobre, text îngrijit de prof. Doina Prisecaru, p. 39.

¹⁷ Ovidiu Bîrlea, *Drăgan Cenușă*, în *Antologie de proză populară epică*, vol. 1, București, Editura Pentru Literatură, 1966, p. 238.

¹⁸ Vezi Pamfil Bilțiu; Maria Bilțiu, *Tri nuci*, în *Basme, povești, legende, povestiri, snoave și poezii populare din Zona Codrului*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002, performer Băncuș Gheorghe, 60 ani, Urmeniș, 1979, Maramureș.

¹⁹ I. C. Fundescu, *Basmele românilor*, vol. IV, București, Curtea Veche Publishing, 2010, p. 232.

ANEXA FOTO – fotografii realizate de Delia-Anamaria Răchișan

Foto 1: Pom de vâsc cu nuci, Colecția Muzeului din Oarța de Sus, Țara Codrului, 2018.

Foto 2: Pom romboidal din paie de seară cu nuci, Colecția Muzeului din Oarța de Sus, Țara Codrului, 2018.

Foto 3: Pom pe lampă cu nuci, Colecția Muzeului din Oarța de Sus, Țara Codrului, 2018.

Foto 4: Pom cu floricele de porumb, cu boabe de fasole și cu nuci, Colecția Muzeului din Oarța de Sus, Țara Codrului, 2018.

Bibliografie

- Biedermann, Hans, *Dicționar de simboluri*, vol. 1, București, Editura Saeculum I.O., 2002.
- Bilțiu, Pamfil; Bilțiu, Maria, *Basme, povești, legende, povestiri, snoave și poezii populare din Zona Codrului*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- Bîrlea, Ovidiu, *Antologie de proză populară epică*, vol. 1, București, Editura Pentru Literatură, 1966.

- Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, E-O, București, Editura Artemis, 1995.
- Evseev, Ivan, *Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale*, Timișoara, Editura Amarcord, 1994.
- Fundescu, I. C., *Basmele românilor*, vol. IV, București, Curtea Veche Publishing, 2010.
- Răchișan, Delia-Anamaria, *Formulele magice și antropologia vârstelor. Magia cuvântului în Maramureș*, București, Editura Academiei Române, 2013.
- Ruxăndoiu, Pavel, *Folclorul literar în contextul culturii populare românești*, București, Editura „Grai și Suflet – Cultura Națională”, 2001.
- Stăncescu, Dumitru, *Basmele românilor*, București, Colecția „Restituiri”, 2002.

Webografie

- <http://www.povesti-pentru-copii.com/ghicitori-pentru-copii/ghicitoare-despre-nuca.html>, Accesare site: 13.11. 2018.
- <http://www.vise.ro/dictionar?q=nuci>, Accesare site: 13.11. 2018.
- <http://www.citatepedia.ro/index.php?q=nuci...&r=z>, Accesare site: 13.11. 2018.
- <http://www.citatepedia.ro/index.php?q=nuci+si+struguri&r=z>, Accesare site: 13.11. 2018.